

Nr 123

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till förordning om ändrad lydelse av 72 och 77 §§ rusdrycksförsäljningsförordningen den 26 maj 1954 (nr 521), m. m.; given Stockholms slott den 2 april 1965.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att

1) antaga härvid fogade förslag till förordning om ändrad lydelse av 72 och 77 §§ rusdrycksförsäljningsförordningen den 26 maj 1954 (nr 521);

2) bifalla det förslag i övrigt, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro,

enligt Dess nådiga beslut:

BERTIL

G. E. Sträng

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås en av det allmänna ränteläget betingad justering av vinstutdelningsprocenten för de aktier i Svenska tobaks aktiebolaget, Aktiebolaget Vin- & spritcentralen, Sveriges centrala restaurangaktiebolag med dess fem dotterbolag och Nya systemaktiebolaget, som enskilda personer innehar eller kan komma att inneha. Maximeringen av utdelningen på de av staten ägda aktierna i samma bolag föreslås samtidigt slopad.

Förslag
till
Förordning
om ändrad lydelse av 72 och 77 §§ rusdrycksförsäljningsförordningen
den 26 maj 1954 (nr 521)

Härigenom förordnas, att 72 och 77 §§ rusdrycksförsäljningsförordningen den 26 maj 1954 skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

72 §.

Aktieägare i bolaget kan vara endast svenska staten eller svensk medborgare som därtill erhållit Konungens tillstånd. Sådant tillstånd må ej meddelas, med mindre sökanden avlämnat förbindelse till Konungen att på anmodan överlåta sin aktie mot erhållande av aktiens nominella belopp jämte vinstutdelning för tidigare år, i den mån sådan inestår hos bolaget, ävensom ränta efter *fem* procent å aktiebeloppet från löpande årets början till dess betalning sker.

Aktieägare i bolaget kan vara endast svenska staten eller svensk medborgare som därtill erhållit Konungens tillstånd. Sådant tillstånd må ej meddelas, med mindre sökanden avlämnat förbindelse till Konungen att på anmodan överlåta sin aktie mot erhållande av aktiens nominella belopp jämte vinstutdelning för tidigare år, i den mån sådan inestår hos bolaget, ävensom ränta efter *sex och en halv* procent å aktiebeloppet från löpande årets början till dess betalning sker.

De i ————— å aktiebrev.

77 §.

Aktieägare i ————— Tillstånd att äga aktie må ej meddelas, med mindre den som söker sådant tillstånd avlämnat förbindelse till Konungen eller länsstyrelsen att på anmodan överlåta sin aktie mot erhållande av aktiens nominella belopp jämte vinstutdelning för tidigare år, i den mån sådan inestår hos bolaget, ävensom ränta efter *fem* procent å aktiebeloppet från löpande årets början till dess betalning sker.

sitt säte. Tillstånd att äga aktie må ej meddelas, med mindre den som söker sådant tillstånd avlämnat förbindelse till Konungen eller länsstyrelsen att på anmodan överlåta sin aktie mot erhållande av aktiens nominella belopp jämte vinstutdelning för tidigare år, i den mån sådan inestår hos bolaget, ävensom ränta efter *sex och en halv* procent å aktiebeloppet från löpande årets början till dess betalning sker.

De i ————— å aktiebrev.

Denna förordning träder i kraft dagen efter den, då förordningen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 2 april 1965.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, SVEN-ERIC NILSSON.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *vinstutdelningen på aktier i vissa statliga bolag* samt anför.

Inledning

I en till finansdepartementet inkommen framställning har Svenska tobaks aktiebolaget hemställt om ändring i gällande bestämmelser som begränsar bolagets rätt att lämna utdelning på sitt aktiekapital. Framställningen syftar till att anpassa utdelningarna till de enskilda aktieägarna efter rådande ränteläge och att slopa begränsningarna i vad avser utdelning på staten tillhöriga aktier i bolaget. Framställningen har i sedvanlig ordning remissbehandlats.

Den av tobaksbolaget aktualiserade frågan har emellertid betydelse även för vissa andra statsägda eller i huvudsak statsägda bolag, nämligen Aktiebolaget Vin- & spritcentralen, Sveriges centrala restaurangaktiebolag med dess fem dotterbolag och Nya systemaktiebolaget. Ett slopande av utdelningsbegränsningarna bör fördenskull prövas för alla de nämnda bolagen i ett sammanhang.

Gällande ordning

Svenska tobaks aktiebolaget. Aktiekapitalet skall enligt bolagsordningen utgöra lägst 60 milj. kr. och högst 180 milj. kr. Preferensaktiekapitalet skall utgöra högst 17 milj. kr. F. n. uppgår aktiekapitalet till 90 milj. kr., varav 89 milj. kr. i statsägda stamaktier och 1 milj. kr. i preferensaktier, fördelade på 40 enskilda aktieägare.

Enligt ett mellan staten och bolaget efter riksdagens bemyndigande träffat avtal (prop. 1960: 129, BevU 57, rskr 225; avtalet ändrat genom tilläggs-

överenskommelser efter riksdagens bemyndiganden, prop. 1961: 115, L²U 49 och BevU 53, rskr 322 och 344, prop. 1964: 27, L²U 6 och BevU 4, rskr 82) har åt bolaget för tiden den 1 januari 1961—den 31 december 1966 upplåtits utövandets av den staten uteslutande tillkommande rättigheten att inom riket tillverka tobaksvaror, m. m.

Bolagsordningens bestämmelser om vinstutdelning medför, att aktier av båda slagen har rätt till årlig utdelning med högst 5 1/2 % på aktiebeloppet. Preferensaktierna har företrädesrätt till utdelningen framför stamaktierna. Om bolaget upplöses äger preferensaktieägarna att före stamaktieägarna ur bolagets tillgångar få akties nominella värde jämte 5 1/2 % ränta i den mån sådan inte erlagts genom utdelning. Återstående behållning fördelas på stamaktierna. Dessa bestämmelser infördes i bolagsordningen efter bolagsstämmobeslut år 1930 i överensstämmelse med ett av samma års riksdag fattat beslut.

I prop. 1930: 195 angående utövandets av statens tobaksmonopol hade föreslagits att preferensaktiernas rätt till vinstutdelning skulle begränsas till 6 %, vilken utdelning också skulle garanteras av staten. Ingen begränsning hade föreslagits i fråga om utdelningen på stamaktierna. Riksdagen (BevU 20 och 26, rskr 258) förklarade sig emellertid anse, att utdelningen på såväl preferensaktier som stamaktier borde begränsas till 5 1/2 %.

I nyssnämnda avtal lämnas en statlig garanti för utdelning på preferensaktierna efter 5 1/2 %. Till samma procentsats är räntan vid statens inlösen av preferensaktier fastställd i ett efter riksdagens bemyndigande år 1937 mellan staten och preferensaktieägarna ingånget avtal (prop. 1936: 110, BevU 19, rskr 126 jämfört med prop. 1960: 129, BevU 57, rskr 225).

Vinstutdelningsprocenten har varit oförändrad sedan år 1930. Stamaktiekapitalet har från 29 milj. kr. sagda år genom fondemissioner åren 1958 och 1962 ökat med 60 milj. kr. till nuvarande belopp medan preferensaktiekapitalet under sagda tid varit oförändrat.

Aktiebolaget Vin- & spritcentralen. Aktiekapitalet skall enligt bolagsordningen utgöra lägst 8 milj. kr. och högst 24 milj. kr. Preferensaktier skall kunna utges till ett belopp av högst 23,5 milj. kr. F. n. uppgår aktiekapitalet till 15 milj. kr., varav 14,6 milj. kr. i preferensaktier som numera för statens räkning innehas av riksförsäkringsverket (tidigare pensionsstyrelsen) samt 400 000 kr. i stamaktier, fördelade på 10 enskilda aktieägare.

At Vin- & spritcentralen har i ett jämlikt Kungl. Maj:ts beslut år 1960 mellan staten och bolaget slutet avtal (ändrat genom tilläggsöverenskommelser år 1961) för tiden den 1 januari 1961—den 31 december 1966 upplåtits rätten att idka partihandel med rusdrycker enligt 8 § rusdrycksförsäljningsförordningen den 26 maj 1954 (nr 521). I denna förordning har fastslagits huvudprinciperna för bolagets verksamhet. Sålunda föreskrivs i 66 § att bolaget inte får bereda aktieägare vinning utöver skälig ränta på de av honom tillskjutna kontanta medlen.

Vinstutdelningen regleras närmare i bolagsordningen. Bestämmelserna innebär att preferensaktierna före stamaktierna medför rätt till årlig vinstutdelning intill 5 % av aktiebeloppet samt i förekommande fall rätt till ackumulativ vinstutdelning innan utdelning får ske på stamaktierna. Därutöver har preferensaktierna inte någon rätt till utdelning. Vinstutdelningen på stamaktierna är maximerad till 5 1/2 %. Återstående vinst skall efter fondavsättning i den mån den inte används för inlösen av preferensaktier eller avsätts för sådant ändamål inlevereras till statsverket. Om bolaget upplöses får preferensaktieägare före stamaktieägare av bolagets tillgångar akties nominella värde jämte 5 % ränta i den mån sådan inte erlagts genom utdelning. Därefter erhåller stamaktieägare ett på motsvarande sätt men efter 5 1/2 % ränta beräknat belopp. Övriga tillgångar tillfaller statsverket. Vid bolagets inlösen av preferensaktier är aktieägaren enligt bolagsordningen skyldig ta lösen med belopp som motsvarar akties nominella värde jämte 5 % ränta från löpande räkenskapsårets början samt eventuell ackumulerad utdelning.

Enligt det tidigare nämnda avtalet garanterar staten en utdelning av 5 % på preferensaktiekapitalet. Vidare är i ett mellan staten och stamaktieägarna år 1937 ingånget avtal räntesatsen vid statens inlösen av stamaktier bestämd till 5 1/2 %.

Nu nämnda bestämmelser tillkom år 1930 (prop. 1930:196, BevU 21 och 27, rskr 259) och har sedan inte ändrats. Preferensaktiekapitalet och stamaktiekapitalet har varit oförändrade under samma tid.

Sveriges centrala restaurangaktiebolag med dotterbolag. Centralbolagets aktiekapital skall enligt bolagsordningen uppgå till lägst 5 milj. kr. och högst 15 milj. kr. Stamaktiekapitalet skall utgöra 50 000 kr. F. n. uppgår aktiekapitalet till 5 milj. kr., varav 4 950 000 kr. i preferensaktier som staten innehar och 50 000 kr. i stamaktier fördelade på 10 enskilda aktieägare. Vad beträffar de fem dotterbolagen skall aktiekapitalet enligt resp. bolagsordning uppgå till i Stockholmsdistriktets allmänna restaurangaktiebolag, SARA, lägst 2 milj. kr. och högst 6 milj. kr., i Östra Sveriges allmänna restaurangaktiebolag, ÖSARA, lägst 500 000 kr. och högst 900 000 kr., i Skånes allmänna restaurangaktiebolag, SKAR, lägst 600 000 kr. och högst 1,8 milj. kr., i Västsveriges allmänna restaurangaktiebolag, VARA, lägst 500 000 kr. och högst 1,5 milj. kr. samt i Bergslagens allmänna restaurangaktiebolag, BARA, lägst 250 000 kr. och högst 750 000 kr. I varje dotterbolag skall finnas stamaktier till ett belopp av 20 000 kr. Aktiekapitalens storlek är f. n. 2, 0,5, 1,1, 1 milj. resp. 250 000 kr. eller sammanlagt 4 850 000 kr., varav 4 750 000 kr. i preferensaktier ägda av moderbolaget och 100 000 kr. i stamaktier i enskild ägo.

Centralbolaget har jämlikt Kungl. Maj:ts beslut i ett mellan staten och bolaget år 1961 ingånget avtal för tiden den 1 januari 1962—den 31 december 1965 godkänts som sådant restaurangbolag, som avses i 40 § 3 mom.

rusdrycksförsäljningsförordningen (senaste lydelse SFS 1957:212). Vissa grundläggande bestämmelser rörande bolagets och dess dotterföretags verksamhet har upptagits i denna förordning. Bl. a. stadgas i 77 § att tillstånd för enskild att äga aktie endast får meddelas om sökanden avlämnar förbindelse till Kungl. Maj:t eller — såvitt avser dotterbolag — länsstyrelse att på anmodan överlåta sin aktie mot erhållande av aktiens nominella belopp jämte eventuell ackumulativ vinstutdelning samt ränta efter 5 % på aktiebeloppet från löpande års början tills betalning sker.

I centralbolagets bolagsordning bestäms utdelningen på både preferens- och stamaktier till högst 5 % på aktiebeloppet. Preferensaktieägarna har företrädesrätt till såväl årets som eventuell ackumulerad vinstutdelning. Å andra sidan öppnas möjlighet till att efter enhälligt bolagsstämmobeslut inhibera vinstutdelningen på preferensaktierna fastän sådan utdelning sker på stamaktierna. I den mån återstående vinst inte används för inlösen av preferensaktier eller avsätts för sådant ändamål skall den inlevereras till statsverket. Om bolaget upplöses erhåller preferensaktieägare före stamaktieägare av bolagets tillgångar ett belopp som motsvarar aktiens nominella värde jämte eventuellt inestående utdelning för ett eller flera år. Därefter får stamaktieägare ett på motsvarande sätt beräknat belopp och återstoden tillfaller statsverket. Vidare föreskrivs beträffande bolagets inlösen av utlöpande preferensaktier att aktieägaren är skyldig ta lösen med belopp motsvarande aktiens nominella värde med 5 % ränta om året från löpande räkenskapsårets början samt dessutom eventuellt ogulden utdelning för ett eller flera föregående år. I gällande avtal av år 1945 mellan staten och samaktieägarna i bolaget fastställs samma räntesats vid statens inlösen av stamaktier i bolaget.

Enligt dotterbolagens bolagsordningar är den årliga utdelningen på stamaktierna bestämd till högst 5 % på aktiebeloppet varjämte aktierna i förekommande fall medför rätt till retroaktiv vinstutdelning för tidigare år. Beträffande aktieägares rätt vid bolagens upplösning gäller samma regler som för moderbolaget med det undantaget att slutligen kvarvarande tillgångar tillfaller preferensaktieägare.

Såväl bolagens aktiekapital som nämnda bestämmelser om utdelningsprocent har varit oförändrade sedan år 1945, då det centrala restaurangbolaget tillkom och dotterföretagen fick sin nuvarande organisation (prop. 1945: 199, BevU 36, rskr 231).

Nya systemaktiebolaget. Aktiekapitalet utgör enligt bolagsordningen 500 000 kr. och är inte uppdelat på preferens- och stamaktier. Samtliga aktier ägs av staten, men aktie kan förvärfvas av enskild efter Kungl. Maj:ts tillstånd (prop. 1954: 151 och 152, SäU 1 och 2, rskr 310 och 311).

Bolaget har jämlikt Kungl. Maj:ts beslut i ett mellan staten och bolaget år 1961 slutet avtal för tiden den 1 oktober 1961—den 30 september 1967 godkänts som sådant detaljhandelsbolag, som avses i 13 § rusdrycksför-

säljningsförrordningen. Vissa grundläggande bestämmelser angående bolagets verksamhet har meddelats i denna förordning. I 72 § föreskrivs att tillstånd för enskild att inneha aktie i bolaget får meddelas endast om sökanden avlämnat förbindelse till Kungl. Maj:t att på anmodan överlåta sin aktie mot erhållande av aktiens nominella belopp jämte hos bolaget inestående utdelning för tidigare år samt ränta efter 5 % på aktiebeloppet från löpande årets början till dess betalning sker.

Av vinsten får enligt bolagsordningen årligen utdelas 5 % ränta på aktiebeloppet. Återstående vinst skall efter fondavsättning inlevereras till statsverket. Om bolaget upplöses äger aktieägare utfå aktiens nominella värde jämte hos bolaget inestående utdelning för tidigare år samt ränta efter sagda procentsats från löpande årets början tills betalning sker medan övriga behållna tillgångar tillfaller statsverket.

Bolagets aktiekapital och bestämmelserna om utdelningsprocent har inte ändrats sedan bolaget bildades år 1954.

Svenska tobaks aktiebolagets framställning

Tobaksbolaget finner med hänsyn till ränteläget att utdelningsprocenten på preferensaktierna bör höjas till 6 1/2 och anför som motivering.

Avkastningen på aktierna är så låg, att särskilda arrangemang måst vidtagas för att få lämpliga personer att övertaga preferensaktieposter. Sålunda har överenskommelse under hand träffats med Riksbanken och Sveriges Kreditbank att belåna aktierna till en räntesats som icke överstiger utdelningen. Liknande överenskommelse föreligger däremot icke med andra banker. Avkastningen på de på börslistan upptagna preferensaktierna liksom räntan på statsobligationer ligger för närvarande mellan 6 och 6 1/2 %. Styrelsen finner det därför skäligt att utdelningen höjs till förslagsvis 6 1/2 %.

I fråga om stamaktierna anser bolaget bärande skäl föreligga att slopa maximeringen av utdelningen. Härom anför bolaget.

De förutsättningar som låg till grund för riksdagens beslut år 1930 har väsentligt förändrats genom att importen och prissättningen blivit helt fri samt skyddet för den inhemska tillverkningen snabbt avvecklas och med utgången av år 1966 helt kommer att försvinna i förhållande till övriga EFTA-länder. De betydelsefullaste utländska konkurrenterna utanför frihandelsområdet är redan etablerade inom detsamma. Bolaget kommer därigenom att bedriva sin verksamhet på en fri marknad och tvingas anpassa sin prissättning efter marknadsläget. De överväganden rörande bolagets prispolitik som år 1930 gjordes i dåvarande monopolsituation har alltså förlorat sin aktualitet. Vinsten på rörelsen kommer att bero på bolagets möjligheter att hävda sig på markanden, och utdelningens storlek synes böra bestämmas efter liknande överväganden som sker inom näringslivet i övrigt.

Bolaget föreslår att maximum för utdelningen på preferensaktierna höjs till 6 1/2 % och att maximeringen av utdelningen på stamaktierna slopas.

Ändringen bör enligt bolaget få tillämpas på den vinstdisposition, som beslutas av 1965 års ordinare bolagsstämma.

Bolagets förslag har tillstyrkts av *statskontoret* och inte givit *riksrevisionsverket* anledning till erinran.

Departementschefen

Såsom framgår av det föregående har Svenska tobaks aktiebolaget föreslagit, att utdelningen på bolagets preferensaktier får höjas till 6 1/2 % och att maximeringen av utdelningen på dess stamaktier slopas. Bolaget har motiverat sitt förslag om höjning av utdelningsprocenten på preferensaktierna, som ägs av enskilda personer, med att utdelningen i nuvarande ränteläge understiger belåningsräntan. För att få lämpliga personer som aktieägare har man måst under hand avtala med riksbanken och Sveriges kreditbank att dessa belånar aktierna till en räntesats som inte överstiger avkastningen. Vidare har anförts att utdelningen på de på börslistan upptagna preferensaktierna och räntan på statsobligationer f. n. ligger mellan 6 och 6 1/2 %. Vad beträffar maximeringen av utdelningen på de statsägda stamaktierna har bolaget framhållit att förhållandena väsentligt ändrats sedan tiden för fastställandet av nuvarande utdelningsbestämmelser år 1930. Bolaget åberopar att importen och prissättningen blivit fria och att skyddet för den inhemska tillverkningen snabbt avvecklas. Eftersom bolaget då kommer att driva sin verksamhet på en fri marknad och måste anpassa prissättningen på sina varor efter marknadsläget beror vinsten på bolagets möjligheter att hävda sig. Tobaksbolagets utdelning bör därför enligt bolaget bestämmas efter i huvudsak samma överväganden som sker inom näringslivet i övrigt.

Vad bolaget anfört kan jag godta. Jag är därför beredd att i likhet med de hörda remissmyndigheterna tillstyrka framställningen.

I anslutning till tobaksbolagets framställning bör motsvarande frågor beträffande Aktiebolaget Vin- & spritcentralen, Sveriges centrala restaurangaktiebolag jämte dess fem dotterbolag och Nya systemaktiebolaget tas upp till behandling. Det rådande ränteläget motiverar även i fråga om dessa bolag att de får möjlighet att höja vinstutdelningsprocenten till 6 1/2 för de aktier som befinner sig i enskild ägo.

Det av tobaksbolaget åberopade skälet för att helt slopa maximeringen för utdelning på statens aktier i bolaget torde visserligen inte med samma styrka kunna åberopas för övriga nu nämnda bolag. Jag finner dock maximeringsregeln kunna utan olägenhet undvaras även för den. Jag vill därför förorda, att möjlighet öppnas för ifrågavarande bolag att slopa denna regel.

Vad jag nu föreslagit är av karaktär att böra underställas riksdagens pröv-

ning oberoende av på vilket sätt föreskrifterna i dessa hänseenden har meddelats. Riksdagens bemyndigande bör därför inhämtas för att möjliggöra de ändringar som i förekommande fall erfordras i bolagsordningarna samt i avtalen mellan staten och bolagen resp. de enskilda aktieägarna. Vad gäller Nya systemaktiebolaget och restaurangbolagen erfordras härvid ändring i 72 resp. 77 § rusdrycksförsäljningsförordningen. Förslag till sådana ändringar har upprättats inom finansdepartementet. De nya bestämmelserna bör träda i kraft snarast möjligt samt få tillämpas redan i fråga om verksamhetsåret 1964 och i fråga om den del av det löpande året som ligger före ikraftträdande av de nya bestämmelserna.

Hemställan

Under åberopande av vad jag sålunda förordat hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

1) antaga det inom finansdepartementet upprättade förslaget till *förordning om ändrad lydelse av 72 och 77 §§ rusdrycksförsäljningsförordningen den 26 maj 1954 (nr 521)*;

2) bemyndiga Kungl. Maj:t att träffa överenskommelser om de ändringar i gällande avtal och i övrigt vidtaga de åtgärder som erfordras för förslagets genomförande.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Bengt L. Andersson